

Grigol Jokhadze

Georgia, Tbilisi

Ilia State University

**„The Georgian Myth” of Russian Poetry
(Lermontov. Mandelstam. Mayakovsky)**

The paper discusses the passage from Mandelstam’s essay “A Word about Georgian Art” according to which, at the heart of the Georgian Mythology, created by Lermontov, is Tamar. Tamar of Mandelstam’s discourse is the protagonist of Lermontov’s ballade “Tamar”. As the recent research of folkloristic and traveller’s notes has shown, Lermontov’s Tamar is a generalized character which has no connection with national shrine of Georgians, the Queen Tamar. What is more interesting, there is no saying why Lermontov gave the name Tamar to such a depraved and treacherous character as Lermontov’s protagonist is.

The fact is that, it influenced negatively and at least ambiguously on development of Russian literature in 20s of 20 c. which is proved by Mandelstam’s under mentioned essay (published in 1922) and Mayakovsky’s poem “Demon and Tamar” (published in 1924). Tamar’s image in both pieces is either parody or false.

Key words: Mandelstam, Georgia, Tamar, mythology.

გრიგოლ ჯოხაძე

საქართველო, თბილისი

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი

**რუსული პოეზიის „ქართული მითი“
(ლერმონტოვი. მანდელშტამი. მაიაკოვსკი)**

ოსიპ მანდელშტამის ნარკვევი „ზოგი რამ ქართულ ხელოვნებაზე“ ქართულად არაერთხელ ითარგმნა. ეს ტექსტი ამ ოციოდ წლის წინათ მეც ვთარგმნე. მიუხედავად ამისა, არსად შემხვედრია მისი კრიტიკული ანალიზი. ეს სტატიაც და, საერთოდ, დასაბეჭდად გადაცემული ჩემი ვრცელი ნაშრომის – „მანდელშტამიანა. რუსეთის კულტურული ისტორიის ნარკვევები“ –

ერთი ნაკვეთი ამ ვაკუუმის შევსების ცდაა. დღეს ყურადღებას ერთ პასაჟზე გავამახვილებ, რომლითაც იწყება მანდელშტამის ნარკვევი და რომელიც, როგორც აღმოჩნდა, სხვა რომ არაფერი, მეტად ამბივალენტურია:

„...რუსულ პოეზიაში არსებობს ქართული მითი, რომელიც პირველად პუშკინმა გამოთქვა: «Не пой, красавица, при мне ты песен Грузии печальной», და შემდეგ ლერმონტოვმა მთელ მითოლოგიად აქცია. ამ მითის შუაგულში თამარი დგას“ (მანდელშტამი 1990: 307-310).

ის, რომ რუსულ პოეზიაში არავითარი ქართული მითი არ არსებობს და, შესაბამისად, ის არც პუშკინს გამოუთქვამს, ზემოთ ნახსენებ ნაშრომშია დაწვრილებით დასაბუთებული.

ამჯერად ლერმონტოვის „მითოლოგიას“ შევხებით.

საქმე ის არის, რომ ლერმონტოვმა მართლაც მითებისაგან აკინმა ის „ქართული მითოლოგია“, რომლის მთავარი პერსონაჟიც, არც მეტი, არც ნაკლები, თამარია.

ამგვარად სახელდებულ ორ ფიგურას მაინც იცნობს ლერმონტოვის შემოქმედების მცოდნე კულტურული მკითხველი. ერთი მათგანი პოემა „დემონის“ გმირია, მეორე კი ლექსისა – „თამარი“. მიუხედავად იმისა, რომ თამარი ორივეგან საბედისწერო და მაცდურია, მგონია, რომ მანდელშტამისეული დისკურსის თამარი ლექს „თამარის“ თამარია. ეს იოლად დადასტურდება.

გავიხსენოთ ამ ლექსის ნარატივი (მით უფრო, რომ „თამარი“ ბალადაა და ამის საშუალებას იძლევა):

დარიალის ჩაღრმავებულ ვიწრობებში, სადაც წყვდიადია და შიგ მოფუთფუთე თერგი, შავი კლდე მდგარა, კლდეზე კი – შავად მოელვარე კოშკი. აქ უცხოვრია ანგელოსივით მშვენიერ და დემონივით ვერაგ დედოფალ თამარს. მთელ ამ წკვარამში მხოლოდ მისი კოშკი ციალებდა შუქურასავით, მგზავრს თვალს რომ სჭრიდა და მოსასვენებლად მიუხმობდა. მაცდუნებელი იყო თამარის ხმაც: ვნებანიც და მბრძანებლურიც. ირანული მითოლოგიის პერსონაჟ პერის – ქალწულად გარდასახული ფერიის მსგავსი არსების – ხმაზე, თამარი რომ გამოსცემდა, კოშკისკენ მიემურებოდა ყველა: მეომარიც, მწყემსიც და ვაჭარიც. კარს პირქუში საჭურისი უღებდათ. სარეცელი გაეშალათ. თასში ღვინო შუშხუნებდა. საოცარი ხმა ედებოდა არემარეს: თითქოს ასი ვნე-

ბაშლილი ჭაბუკი და ასი ქალწული ერწყმოდა ერთურთს. დილით ისევ სიჩუმე და წყვდიადი ისადგურებდა. დუმილს არღვევდნენ თერგის ტალღები, კოშკიდან გადმოყრილთა ცხედრებს რომ მიაქროლებდნენ. იმ დროს სარკმელში რაღაც იელვებდა თეთრად და თითქოს პატიების თხოვნაც გაისმოდა. ისეთი ნაზი იყო ეს გამოთხოვება, ისე ტკბილად ჟღერდა ეს ხმა, თითქოს აღმაფრთოვანებელ შეხვედრასა თუ ალერსიან ტრფიალს ჰპირდებოდა ვინმეს (ლერმონტოვი).

* * *

რუსულ და ქართულ სალიტერატურო წრეებში უკვე აღარც არავინ დავობს იმაზე, რომ ლერმონტოვის პოემა „დემონის“ საბოლოო რედაქციაზე გადამწყვეტად იმოქმედა ლერმონტოვის ყოფნამ კავკასიაში და ქართულმა თქმულებებმა, ლეგენდებმა და სიმღერებმა, კავკასიელთა და, კერძოდ, ქართველთა ყოფისა და წეს-ჩვეულებათა გაცნობამ.

მაგ., ის, რომ პოეტმა „დემონის“ პერსონაჟ ქართველ ასულს „თამარი“ უწოდა, ფოლკლორულ გადმოცემებს განუპირობებია (ანდრონიკოვი 1977: 277).

მეოცე საუკუნის 40-იან წწ.-ში ქართველ ლიტერატურათმცოდნე ა. გაჩეჩილაძეს 96 წლის ახმეტელი ისააკ ფილაშვილისგან ასეთი რამ ჩაუწერია:

დიდი ხნის წინათ ცხოვრობდა მზეთუნახავი თამარი, რომლის მშვენიერებაც არა მხოლოდ ადამიანებს, დევებსაც კი ხიბლავდა. ერთ დევს ისე შეჰყვარებია, მისი გულისთვის სიცოცხლესაც კი დათმობდა. დევს საბოლოოდ გადაუწყვეტია, რამენაირად მიახლოებოდა თამარს: ყოველდღე შედიოდა მის ოთახში, მძინარე ასულის თმას გულში იხუტებდა და კოცნიდა.

ოცნებობდა დევი: „გათენებას დაველოდები, სიყვარულში გამოვუტყდები, ღამით კი წავიყვან დევთა ქვეყანაში და ტკბილად ვიცხოვრებთ“. მერე გაიფიქრა: „შეძლებს კი ცხოვრებას დევთა ქვეყანაში? არა, აჯობებს, დაუსრულებელი სიცოცხლე და უღევი სიმდიდრე შევთავაზო და შორიდანღა ვეალერსო“.

მაგრამ რაში სჭირდება სიმდიდრე თამარს?

ამას ფიქრობდა თამარის სასთუმალთან მჯდარი, როცა მამლის ყვილის ხმა მოესმა – მისი წასვლის დრო დამდგარიყო. ვეღარ

მოითმინა დევმა და გოგონას აკოცა. თამარი შეერთა, გამოფხიზლდა, მიიხედ-მოიხედა, ვერავინ დაინახა და ისევ დაიძინა. მაგრამ დაღუპა დევის ამბორმა. გაფერმკრთალდა, ჩამოჭკნა და მალე აღესრულა კიდეც. როცა დევმა ეს ამბავი შეიტყო, მისმა ბღავილმა მთები შეძრა. მას შემდეგ წუხს და ქვითინებს. როცა საფლავზე მიდის, ურაგანი ანგრევს არემარეს – ასე დასტირის დევი თამარის საფლავს (გაჩეჩილაძე 1948).

1949 წელს ქართველ ლიტერატურათმცოდნეს სიღნაღის რაიონშიც მოუსმენია იმავე შინაარსის თქმულება, ოღონდ მისი პერსონაჟი არა უბრალოდ – „მზეთუნახავი თამარი“, არამედ თამარ დედოფალი ყოფილა. თუმცა, როგორც ლერმონტოვის ცხოვრებისა და შემოქმედების ცნობილი მკვლევარი, ი. ანდრონიკოვი ვარაუდობს, ასეთი ვერსიის გაჩენაზე შეეძლო ლერმონტოვის პოემას ემოქმედა (ის მე-19 ს.-შივე უთარგმნიათ), და არა – პირიქით (ანდრონიკოვი 1977: 277).

***

ი. ანდრონიკოვი შენიშნავს, რომ ყაზბეგის მუნიციპალიტეტში ქვენამთის მწვერვალზე მდებარე სამების ტაძარი (ნახევრად დანგრეული და მიტოვებული), გადმოცემის თანახმად, თითქოს თამარ დედოფალს აუგია სიწმინდით განთქმული განდეგილის საფლავზე (ანდრონიკოვი 1977: 282).

***

ალ. ხახანაშვილი იხილავს ლეგენდას, რომლის თანახმადაც, თამარის სასახლე გუდამაყრის მთაზე მდებარეობს (ხახანოვი 1892: 44-45).

***

ლერმონტოვი ბალადაში „თამარი“ „თამარ დედოფლის სასახლეს“ დარიალის ხეობაში მდებარედ წარმოაჩენს.

და ის პირველია, ვინც ამ სასახლის დიასახლისად სწორედ თამარ დედოფალს „მიიჩნევს“.

***

ეკატერინე მეორის უკანასკნელი ფავორიტი, პლატონ ზუბოვი (1767-1822) აღნიშნავს: „გადმოცემის თანახმად, ძველად აქ

ცხოვრობდა ქალი, სახელად – დარია, ყაჩაღთა მეთაური, რომელიც შიშის ზარს სცემდა მიმდებარე ქვეყნებს“, ხოლო კლდეს შერჩენილ ნანგრევებს „დარიას სახლად“ იხსენიებს (ზუბოვი 1834: 41).

* * *

მეორე მოგზაურიც ამავეს ამტკიცებს, ოღონდ დარიას „დედოფალს“ უწოდებს: „დედოფალს უწმინდური ძალა მფარველობდა“ (წერილები ბულგარინისადმი 1828: 23), – აცხადებს ავტორი.

* * *

ჟაკ ფრანსუა გამბა (1763-1833) – ფრანგი დიპლომატი, კონსული თბილისში, მოგზაური და მეწარმე – აღნიშნავს: „თუ ვერწმუნებით ადგილობრივ თქმულებას, დარიალის ციხე-კოშკი შუა საუკუნეებში ეკუთვნოდა რომელიღაც დარიას – თავადის ასულს, ყველა გამგლელს უზარმაზარ გადასახადს რომ ახდევინებდა, ხოლო მას, ვინც მოსწონდა, აყოვნებდა, რათა მასთან სარეცელი გაეზიარებინა და ებრძანებინა, თერგში გადაეყარა ის საყვარლები, რომლებითაც უკმაყოფილო იყო“ (გამბა 1826: 21-22).

* * *

ერთი მოგზაურის შენიშვნით, „ციხე-კოშკში ყმაწვილი დედოფალი ცხოვრობდა“ (მურავიოვის ჩანაწერები 1886: 461).

* * *

ერთ-ერთი შეტყობინების თანახმად, ეს იყო „ჯადოქარ დარიას“ სამყოფელი (ჩანაწერები ასტრახანიდან კავკასიასა და საქართველოში გამგზავრებისას 1829: 105).

* * *

ი. ანდრონიკოვი პუშკინს იმოწმებს. სხვებსავით, მასაც გაეგონა დედოფალ დარიაზე თქმულება, რომლის სახელიც თითქოს დარიალის ხეობას დარქმეოდა.

ტექსტში „მოგზაურობა არზრუმში 1829 წლის ლაშქრობისას“ დიდი პოეტი ამტკიცებს, რომ სინამდვილეში არავითარი თავადის ასული თუ დედოფალი, მით უფრო – ჯადოქარი დარია, არ არსებობდა. სახელწოდება „დარიალის“ გაჩენა მის სახელს კი არ უნდა უმადლოდეს, არამედ – სპარსულს: „ძველსპარსულად დარიალი კარიბჭეა“ (პუშკინი).

* * *

ლერმონტოვს შესაძლოა სცოდნოდა ლეგენდა დარიაზე გამბას წიგნიდან მაინც, რომელსაც ის ახსენებს „ჩვენი დროის გამირში“, თუმცა დღემდე ვერავის გაურკვევია, რატომ დაუკავშირა თავის ბალადაში ზნედაცემული და ვერაგი დარია ისტორიული დედოფლის – თამარის სახელს! (ანდრონიკოვი 1977: 291).

ი. ანდრონიკოვის შენიშვნისამებრ, ამის გარკვევა თავის დროზე უცდია ლიტერატურის რუს ისტორიკოსს, ალექსანდრ ვესელოვსკის (1838-1906), რომელსაც დაუსკვნია, რომ ლერმონტოვმა იცოდა ლეგენდა დარიაზე, ოღონდ სრულიად თვითნებურად შეუცვალა პერსონაჟს სახელი და დედოფალი თამარი უწოდა (ანდრონიკოვი 1977: 291).

კიდევ ერთი: დარიალში მდებარე ციხე-სიმაგრეზე არსებულ ლეგენდათაგან ა. ხახანაშვილმა გამოარჩია ლეგენდა თამარ დედოფლის თავაშვებულ დაზე, რომელსაც ასევე თამარი რქმევია. ღვთისმოსავ თამარს ანანურის მახლობლად მდებარე სასახლეში უცხოვრია, მეორეს – ჯადოსან თამარს – თერგის ნაპირას მდებარე კოშკში. გრძნეული თამარი მოუხმობდა ხოლმე ღამეულ მგზავრებს. დილით თავს კვეთდა მათ და გვამებს თერგში ყრიდა. ის შელოცვილი ტყვიით მოკლა რუსმა ჯარისკაცმა. მისი გვამი თერგში გადააგდეს. მისი კოშკი დაიშალა. გრძნეული თამარის სახელი დაწყველილია (ხახანოვი 1898: 140).

ი. ანდრონიკოვის შენიშვნისამებრ, ამ ლეგენდაში თამარის სახის გაორებაზე საუბრისას ალ. ხახანაშვილმა პირველმა მიაქცია ყურადღება იმ ლეგენდასთან მსგავსებას, რომელიც ლერმონტოვს ლექსის სიუჟეტად გამოადგა (ანდრონიკოვი 1977: 293).

* * *

ძნელი სათქმელია, რამდენად აქცევს ყურადღებას პოეტი ისტორიულ სიმართლეს (ვგულისხმობ ამა თუ იმ ისტორიულ ფაქტისა თუ მოვლენის ამსახველ ყველაზე გავრცელებულ და რამდენიმეგან დადასტურებულ ვერსიებს) (მით უფრო, თუ ეს მისი ქვეყნის ისტორია არ არის!), როცა ესთეტიკური სინამდვილის შექმნას მიეღობის: ლერმონტოვის პოეტური არსება მოიხიბლა შთამბეჭდავი ლეგენდის სულისკვეთებით და უცნობი დარია ყველასთვის ნაცნობ თამარად გარდასახა! თანაც

ისე ოსტატურად, რომ ჯერ კიდევ 1886 წელს ერთი ქართველი კრიტიკოსი (ფსევდონიმით, დავით სოსლანი; დავით კეზელი (1854-1907) – მწერალი, პუბლიცისტი, თეატრალური, საზოგადო და პოლიტიკური მოღვაწე) ვარაუდობდა, რომ აკაკი წერეთლის პიესა „თამარ ცბიერის“ მთავარი პერსონაჟის პროტოტიპი ლერმონტოვის თამარია (ყუბანეიშვილი 1969: 3-11). არადა, დიდ ქართველ პოეტს უნდა გამოეყენებინოს მე-17 ს. მოღვაწე (გარდ. 1683 წ.), ვახტანგ მე-5 შაჰნავაზის ძმისწულ თამარის სახე! თამარი რამდენჯერმე დაქორწინებულა (პირველი ქმარია შამადავლე (ლევან) დადიანი; შემდეგ – ბაგრატ, იმერთა მეფე; შემდეგ – ისევ ლევან დადიანი; ისევ ბაგრატ, იმერთა მეფე, ბოლოს კი – გიორგი გურიელი) (იქვე, 36-47).

* * *

ლერმონტოვის მიერ შეთხზულმა „მითოლოგიამ“, რომლის ცენტრშიც თამარი იდგა, დამთრგუნველად და არაერთგვაროვნად რომ იმოქმედა რუსული ლიტერატურის შემდგომ განვითარებაზე, ამის დასტური თვით მანდელშტამი და მისი 1922 წელს გამოქვეყნებული წერილია.

მაგრამ გამახსენდა ვლადიმირ მაიაკოვსკის 1924 წლით დათარიღებული ლექსიც – „თამარი და დემონი“. მაიაკოვსკი ამ დროს, როგორც ამბობენ, სტაჟიანი ფუტურისტია, და ისიც სხვებივით აცხადებს, რომ პუშკინი და სხვები თანამედროვეობის ხომალდიდან უნდა მოისროლონ. ამდენად, გასაკვირი არცაა, რომ არც მან დატოვა „უყურადღებოდ“ ლერმონტოვისეული ქართული მითოლოგია და პაროდია შემოგვთავაზა:

პროტაგონისტს სასაცილოდ არ ყოფნის არც თერგი (ის ნაპირიდან აფურთხებს მასში), არც პირქუში კოშკი, ზეცის საფეთქლისკენ რევოლვერად რომ აღერილა, არც იმდროინდელი რუსული ლიტერატურის საკულტო სახელები: პოეტი სერგეი ესენინი (1895-1925), განათლების პირველი სახალხო კომისარი ანატოლი ლუნაჩარსკი (1875-1933), ლიტერატურათმცოდნე პეტრე კოგანი (1872-1932)... ერთი მათგანი (ესენინი), ხულიგნობისა და დებოშისთვის ხშირად რომ დაუკავებიათ, თერგივით აღრი-ალეებულა («шумит»); ბორჯომში დასასვენებლად გამგზავრებულ მეორე მათგანს (ლუნაჩარსკი) თერგი ასეთად თითქოს თვითონვე

„წარმოუქმნია“ («сорганизовал»); მესამისთვის (კოგანი), მთელი რუსული ხელოვნება რომ „ემორჩილებოდა“, ეგებ, ამ კომპლასაც უნდა მოეხარა ქედი... ამის მოფიქრალ პროტაგონისტს ჯერ, ალბათ, ის გაახსენდა, რომ ქართველია («Только нога ступила в Кавказ, я вспомнил, что я – грузин»), მერე კი იმან გააგულისა, რომ ეს „ველური ბუნება და კლდის შვერილები“ («дикость и выступы») გაცვალა დიდებაზე, რეცენზიებსა და დისპუტებზე. თავისი „საფირმო“ ხმა (გამორჩეული „სამაგელი კილოთი, მაგრამ შმაგი ძლიერებით“) თამარისთვის მიუწვდენია და დედოფლისთვის პირში მიუხლია: არაფრად მიღირს («начхать»), დედოფალი ხარ თუ მრეცხავი, მრეცხავისგან უფრო მეტი სარგებელია, ვიდრე შენგანო. დედოფალი ხანჯალს დასწვდომია, მაგრამ პროტაგონისტს ჩვეული „მეთოდი“ გამოუყენებია («вы ж знаете как...»), თავაზიანად გამოუდია ხელკავი და კაცურად უთქვამს: ქალბატონო, რას თუხთუხებთ ორთქლმავალივით? («Чего кипятитесь, как паровоз?»), ვინმე ლერმონტოვისგან მსმენია თქვენზე, სხვას ვერ ნახავ მისდარ ვნებიანსო. მეც სწორედ ასეთად წარმომედგინეთ. სიყვარულის ლოდინით გული გადამელია, 30-ს ვარ, მოდი, უბრალოდ ვეტრფიალოთ ერთმანეთს ისე, რომ თვით კლდეც ბუმბულის სარეცლად გაგვეგოსო («Полюбим друг друга. Попросту. Да так, чтоб скала распостелилась в пух»). შემდეგ პროტაგონისტი ჰპირდება სატრფიალოდ შეთვალებულ ბანოვანს, რომ მის თავს ვერც ეშმაკს დაუთმობს და ვერც ღმერთს, მას ვერც დემონი შეეტოქება – ეს ბებერი მითოლოგიური ფანტაზია... მას წყალში გადაგდებაც არად უღირს, პიჯაკის (!) გაგლეჯისთვისაც კი მზადაა, მკერდისა და ფერდის გაგლეჯაზე რომ აღარა ვთქვათ. მდინარეში გადაგდებას რაც შეეხება, ის უფრო მტკივნეულია, მოსკოვში კიბიდან რომ გაგორებენო. მოკლედ, თამარის წინ ლერმონტოვისეული განსაცდელის დამაკნინებელი ვნებით აყეფებული მამრი დგას, თითქმის – „უშიში, ვითარცა უხორცო!“ თამარი წინადადებას დასთანხმებია. სიყვარულით გათანგული წყვილის შემხედვარე დემონი გადაკარგულა. თურმე ლერმონტოვიც კი შეუვლიდათ ხოლმე და ტკბებოდა მათი ბედნიერებით, გამარჯვებული, კმაყოფილი (უფრო ზუსტად – დაკმაყოფილებული!) და სტუმართმოყვარე პროტაგონისტი კი თამარს სტუმრისთვის ღვინის დასხმას უბრძანებდა: «Налей гусару, Тамарочка!» (მაიაკოვსკი).

* * *

რუსულის მცოდნენი, რომლებსაც ეს ლექსი წაუკითხავთ, დამეთანხმებიან: ჩვენ წინაშე ნამდვილი მაიაკოვსკია – ხისტი, პირდაპირი, ცინცხალი რითმებითა და მოუხეშავი სახეებით... მათ რიგშია თამარის სახეც, რომელიც, მოდერნიზების ანუ პაროდიული პროფანიზების შედეგად, ლერმონტოვისაზე ბევრად ცოცხალიც კია. მაიაკოვსკის წყარო ლერმონტოვია და არა – საქართველოს ისტორია. პოეტს არ ევალებოდა, ეფიქრა ისტორიულ პროტოტიპზე და სხვ.

* * *

ამრიგად:

1. მანდელშტამი გულისხმობს არა საქართველოს ისტორიის პერსონაჟსა და ეროვნულ სიწმინდეს, არამედ – ლერმონტოვისეულ თამარს.

2. არც ლერმონტოვი ეყრდნობა საქართველოს ისტორიას. ის ეფუძნება საქართველოში გაგონილ ლეგენდებს, პოეტურად გარდაქმნის მათ და ნებისაებრ იყენებს. ლერმონტოვს შეეძლო მოესმინა ისეთი ლეგენდა, რომლის პროტაგონისტიც გარყვნილი თამარია, მაგრამ თამარ დედოფალზე ასეთი ვერსია ფოლკლორს არ შემოუნახავს და მას ვერც ლერმონტოვი მოისმენდა. ამდენად, მან თვითნებურად შეუცვალა პერსონაჟს სახელი და ის თამარ დედოფლად გამოაცხადა.

3. არც მაიაკოვსკი ეყრდნობა საქართველოს ისტორიას. ის იყენებს ლერმონტოვისეულ მხატვრულ სახეს – თამარს და პაროდიული პროფანიზების მეშვეობით ქმნის მხატვრულ სინამდვილეს.

4. სამივეს ჰქონდა ამის უფლება, რადგან პოეტები იყვნენ და არა – მეცნიერები. თანაც, ნახევრად ხუმრობით, ეს მათი მშობლიური ქვეყნის ისტორია არ გახლდათ;

5. ამ შემთხვევაში „ისტორია“ სპეციფიკურ ნარატივთა კრებულია, რომელსაც ერი აღიარებს, უფროხილდება და თავისი არსებობის გამართლებად მიიჩნევს.

6. ამ თვალსაზრისით, მეჩვენება, რომ სამივე რუსი პოეტი – როგორც მეცხრამეტე, ისე – მეოცე საუკუნისა – საგანგებოდ ცდილობს დაპყრობილი კულტურული ქვეყნის საკრალურ ტოპოსთა განქიქებასა და პროფანიზებას.

7. იმპერიული ლიტერატურა ყოველთვის იმპერიის იდეოლოგიას ეფუძნება, მისი რუპორია და, ნებსით თუ უნებლიეთ, მის დაკვეთას ასრულებს.

დამოწმებანი:

ანდრონიკოვი 1977: Андроников И. Л. *Лермонтов. Исследования и находки.* М.: «Худож. лит.», 1977

გამბა 1826: Gamba, G. F. *Voyage dans la Russie méridionale et particulièrement dans les provinces au delà du Caucase, fait depuis 1820 jusqu'en 1824,* Paris: 1826, II.

გაჩეილაძე 1948: გაჩეილაძე, ა. *ლერმონტოვის „დემონი“ და ქართული თქმულებები*, „ლიტერატურა და ხელოვნება“, 1948, N38.

ზუბოვი 1834: *Шесть писем о Грузии и Кавказе, писанные в 1833 году Платоном Зубовым.* М.: 1834.

ლერმონტოვი: Лермонтов, М. *Тамара*, <http://rupoem.ru/lermontov/v-glubokoj-tesnine.aspx>

მაიაკოვსკი: Маяковский, Вл. *Тамара и Демон*, <http://rupoem.ru/mayakovskij/ot-etogo-tereka.aspx>

მანდელშტამი 1990: Мандельштам, О. *Стихотворения*, переводы, очерки, статьи. Тбилиси: Мерани, 1990.

მურავიოვის ჩანაწერები 1886: *Записки Н. Н. Муравьева. 1816 год.* «Русский архив», 1886, № 4.

პუშკინი: Пушкин, А. С. *ПУТЕШЕСТВИЕ В АРЗРУМ ВО ВРЕМЯ ПОХОДА 1829 ГОДА*, <http://rvb.ru/pushkin/01text/06prose/01prose/0870.htm>

ყუბანიევილი 1969: ყუბანიევილი, ს. *აკაკი წერეთლის დრამატული პოემები („თამარ ცბიერი“ და „პატარა კახი“)*. თბილისი: 1969.

ჩანაწერები ... 1829: Н... Н... *Записки во время поездки из Астрахани на Кавказ и в Грузию в 1827 году.* М., 1829.

წერილები ზულგარინისადმი 1828: *Письма Х... Ш... к Ф. Булгарину, или Поездка на Кавказ.* «Северный архив», 1828, № 8.

ხახანოვი 1892: Хаханов А. (Хаханашвили). *Предание о царице Тамаре.* «Сборник материалов для описания местностей и племен Кавказа», вып. XIII. Тифлис, 1892, отд. II.

ხახანოვი 1898: Хаханов, А. *Из грузинских легенд. Новая версия сказания о царице Тамаре.* «Этнографическое обозрение», 1898, № 4, с. 140.